

Betegek jogai és kötelezettségei

Melyek a beteg jogai?

1. Az egészségügyi ellátáshoz való jog.

A betegek legalapvetőbb joga, hogy megfelelő, megkülönböztetés nélküli ellátásban részesüljenek.

Minden betegnek joga van az egészségi állapota által indokolt, megfelelő, folyamatosan hozzáférhető és megkülönböztetés nélküli egészségügyi ellátáshoz a szakmailag indokolt szinten, az általa megválasztott orvosnál. Ügyeleti szolgálat, illetve sürgős szükség esetén azzal a korlátozással gyakorolható az orvosválasztás joga, hogy életveszély, illetve azonnali beavatkozást igénylő ellátás esetén kizárt az orvosválasztási jog gyakorlása.

Ha a beteg a kezelőorvos által megállapított diagnózisnak vagy javasolt terápiának más orvossal történő felülvizsgálatát szeretné, ezt kezelőorvosánál szóban jelezheti.

2. Az emberi méltósághoz való jog

Az ellátás során a beteg jogosult arra, hogy vele tisztelettel és megbecsüléssel bánjanak, és ne tekintsék pusztán az orvoslás tárgyának. A személyhez fűződő jogokat mindenkinek tiszteletben kell tartania! Az emberi méltósághoz szervesen hozzátartozik az önrendelkezés és a személyes szabadság.

A betegen kizárólag az ellátáshoz szükséges beavatkozások végezhetők el, melybe beleegyezését adja (az erre a célra rendszeresített beleegyezési nyilatkozatot aláírásával látja el).

A beteg személyes szabadsága kizárólag sürgős szükség esetén, (sürgős-, életmentő beavatkozás) a beteg vagy mások élete, testi épsége és egészsége védelmében, indokolt ideig korlátozható.

A beteget csak méltányolható okból és ideig szabad várakoztatni.

A beteg ellátása során szeméremérintetével tekintettel ruházata csak a szükséges időre és szakmailag indokolt mértékben távolítható el.

A korlátozó módszerek, eljárások alkalmazását a beteg kezelőorvosa írásban, a betegdokumentációban feltüntetve rendeli el, megjelölve az indokot és az alkalmazás időtartamát. A dokumentációban mind a beteg, mind a hozzátartozó megismerheti az elrendelt korlátozás okát és időtartamát.

3. A kapcsolattartás joga

A beteg jogosult más személyekkel szóban vagy írásban kapcsolatot tartani, továbbá látogatókat fogadni. Eközben tekintettel kell lennie az intézményi feltételekre és házirendre, nem zavarhatja a betegellátást és betegársait sem.

A beteg megtilthatja, hogy kezelésének tényét vagy az azzal kapcsolatos egyéb információkat más előtt feltárják (felvételekor nyilatkozatot ír alá).

A súlyos állapotú betegnek joga van arra, hogy az általa megjelölt személy mellette tartózkodjék. A kiskorú betegnek (14 év alatti beteg) joga van arra, hogy szülője vagy törvényes képviselője, vagy az általuk megjelölt személy mellette tartózkodjék.

A szülő nőnek a vajúadás és a szülés alatt joga van arra, hogy az általa megjelölt nagykorú személy vele legyen. A szülő nőnek joga van arra, hogy újszülött gyermekével egy helyiségben nyerjen elhelyezést, feltéve, ha ezt mindkettőjük egészségi állapota megengedi.

A beteg melletti tartózkodás lehetőségét, illetve a benntartózkodás módját a beteg kezelését végző gyógyító osztály osztályvezető főorvosa határozza meg az osztályán lévő helyi adottságok figyelembevételével. Ha a beteg mellett benntartózkodó úgynevezett kísérő személyzet igénybe veszi a kórház hotelszolgáltatását, akkor a kórházi térítési díj szabályzat alapján kell ennek a szolgáltatásnak a térítési díját megfizetnie.

A kapcsolattartás időtartami korlátait a kórházi Házirend szabályozza, az abban foglaltak a betegek számára kötelező érvényű.

4. Az intézmény elhagyásának joga

A betegnek ez a joga csak akkor korlátozható, ha mások testi épségét, egészségét veszélyezteti, vagy ha ezt törvény írja elő – idejét pontosan rögzíteni kell.

Kórházi elbocsátás előtt, ha a beteg egészségi állapota miatt szükséges hozzátartozóinak tájékoztatása az elbocsátásról, azt elsősorban szóban kell megtenni, ennek akadályoztatása esetén telefonon vagy távirat útján, a beteget vagy hozzátartozóját erről lehetőleg 24 órával előbb tájékoztatni kell.

A beteg kezelőorvosának javaslata ellenére, saját felelőssége mellett is dönthet úgy, hogy önként elhagyja a kórházat. A távozási szándékot előzetesen a kezelőorvos részére kell bejelenteni, aki ezt a tényt „*önkéntes, saját felelősség melletti távozás*” megjegyzéssel rögzíti a betegdokumentációba, mely tényt a beteg aláírásával megerősíti, és ekkor a beteg zárójelentést kap a kórházi kezelésről.

Ha a beteg úgy dönt, hogy előzetes bejelentés nélkül távozik az egészségügyi intézményből, akkor ezt a tényt „*előzetes bejelentés nélküli távozás*” megjegyzés mellett a kezelőorvos a beteg dokumentációjában feltünteti, és ha a beteg egészségi állapota szükségessé teszi, az önkéntes távozás tényéről értesíti a távozó beteg háziorvosát, valamint értesíti az illetékes hatóságot. Korlátozottan cselekvőképes, illetve cselekvőképtelen beteg esetén a bejelentés nélküli távozás tényéről a beteg biztonsága érdekében a kezelőorvos a törvényes képviselőt

telefonon, illetve távirati úton tájékoztatja. A betegdokumentációban kerül bejegyzésre, hogy a bejelentés nélküli távozás esetén ki lett értesítve.

5. A tájékoztatáshoz való jog

A betegnek joga van arra, hogy teljes körű, részletes, számára egyéniesített tájékoztatást kapjon egészségi állapotáról, a javasolt vizsgálatokról, beavatkozásokról, ezek elvégzésének, illetve elmaradásának lehetséges előnyeiről és kockázatairól, tervezett időpontjairól, az ezek tekintetében meglévő döntési jogáról, a lehetséges alternatív eljárásokról, az ellátás folyamatáról és várható kimeneteléről, valamint a javasolt életmódról.

Joga van kérdéseket feltenni a fentieket illetően. A betegnek joga van megismerni a vizsgálatok és beavatkozások eredményét, esetleges sikertelenségét vagy a várttól eltérő eredményt és annak okait. A betegnek joga van megismerni az ellátásban közvetlenül közreműködő személyek nevét, szakképesítését és beosztását.

Tájékoztatási jogáról a beteg lemondhat, illetve arra más személyt, hozzátartozót írásban kijelölhet.

6. Az önrendelkezéshez való jog

A beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, mely beavatkozásokat kívánja elfogadni vagy elutasítani, joga van az ellátást érintő döntésekben részt venni. Bármely egészségügyi beavatkozás elvégzésének feltétele, hogy ahhoz a beteg tévedéstől, megtévesztéstől, fenyegetéstől és kényszertől mentes, megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezését adja.

Esetenként a beleegyezést vagy elutasítást írásban, aláírva hitelesítve kell megtennie, melyet bármikor visszavonhat, vállalva ezzel a felmerült költségek esetleges visszatérítésének kötelezettségét. A beteg a beleegyezés, illetve elutasítás jogát írásban más személyre, hozzátartozóra átruházhatja.

Nincs szükség a beteg beleegyezésére akkor, ha az adott beavatkozás vagy intézkedés elmaradása mások egészségét vagy testi épségét súlyosan veszélyeztetni, továbbá, ha a beteg közvetlen életveszélyben van.

Írásbeli nyilatkozat szükséges a beteg szöveteinek, szerveinek bármilyen célú felhasználásához.

A cselekvőképes betegnek törvény által biztosított joga megjelölni, hogy ki az a személy, aki helyette az önrendelkezési jog keretében az egészségügyi beavatkozáshoz való beleegyezési, illetve a visszautasítási jogot gyakorolja, illetve ki az a személy, akit kizár ezen jog gyakorlásából. A cselekvőképes beteg ezt a nyilatkozatát közokiratban, teljes bizonyító erejű magánokiratban, vagy írásképtelensége esetén két tanú előtt tett nyilatkozatban teheti meg. Ha a beteg ilyen nyilatkozatot tett, arról a kezelőorvosát tájékoztatni kell, illetőleg, ha szóban kíván ilyen nyilatkozatot tenni, akkor erre vonatkozó igényét szintén a kezelőorvosnál kell jelezni.

Ha a beteg nem tesz ilyen nyilatkozatot, és az egészségügyi szolgáltatás igénybevételekor cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképessé válik, akkor az egészségügyi törvény által meghatározott körben a vele együtt élő, illetőleg vele egy háztartásban nem élő hozzátartozói jogosultak a beteg helyett az önrendelkezési jogot gyakorolni, kizárólag az ún. műtéti beavatkozásoknak minősülő diagnosztikai eljárások tekintetében.

Ha a beteg cselekvőképességét visszanyeri, azonnal tájékoztatni kell őt ezen hozzátartozó által tett nyilatkozatról.

A betegnek az önrendelkezési jog keretében arra is lehetősége van, megtiltani, hogy halála esetén holttestéből szervet vagy szövetet gyógyítás, kutatás vagy oktatás céljából eltávolítsanak. Ezen nyilatkozatot írásban kell megtennie. Az egészségügyi intézménynek pedig vizsgálnia kell, hogy ilyen nyilatkozatot tett-e még az elhunyt életében vagy sem.

7. Az egészségügyi ellátás visszautasításának joga

Az egészségügyi ellátás visszautasításának joga akkor illeti meg a beteget, ha az adott ellátás elmaradása mások testi épségét vagy életét nem veszélyezteti. Az elutasítást okiratban kell megtennie, ha az ellátás elmaradása várhatóan súlyos vagy maradandó károsodással fenyeget.

Életmentő vagy életfenntartó beavatkozás csak gyógyíthatatlan és halálhoz vezető betegség fennálltakor utasítható el – és csak külön orvosi bizottság előtt, a törvényben előírt módon. A visszautasításra vonatkozó nyilatkozatot a beteg bármikor visszavonhatja.

Az egészségügyi törvény lehetőséget biztosít arra, hogy cselekvőképes személy előzetesen közokiratban rendelkezék esetleges későbbi cselekvőképtelensége esetére az önrendelkezési jog gyakorlásáról. Azaz előzetesen, közokiratban rögzítheti, hogy cselekvőképtelensége esetén mely egészségügyi ellátásokat vagy mely beavatkozásokat kívánja visszautasítani.

Cselekvőképes személy közokiratban rendelkezhet arról, hogy amennyiben cselekvőképtelenné válása esetében szükséges egészségügyi ellátás igénybevétele vagy egészségügyi beavatkozás, akkor az erre vonatkozó beleegyezési, illetve visszautasítási jogot helyette mely személy gyakorolja. A nyilatkozat akkor lesz érvényes, ha pszichiáter szakorvos egy hónapnál nem régebben igazolja szakvéleményében, hogy a nyilatkozatot tevő a nyilatkozatát annak lehetséges következményei tudatában adta meg. A nyilatkozat két évre hatályos, azaz kétévenként meg kell újítani. Ezen nyilatkozatot is alaki kötöttség nélkül vissza lehet vonni, de ha a beteg írásképes, akkor a nyilatkozat visszavonását írásban dokumentálni kell a kórházi ellátása során.

Az egészségügyi szolgáltatás igénybevételekor jeleznie kell a betegnek, illetve - ha a hozzátartozója tud erről - a hozzátartozójának, ha van önrendelkezési joggal kapcsolatos nyilatkozat, és azt be kell mutatni a kezelőorvosnak, aki erről másolatot készítet és az orvosi dokumentációhoz csatolja.

8. Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga

A beteg jogosult megismerni a róla egészségügyi dokumentációban szereplő adatait, joga van ezekről tájékoztatást kérni, hiányosság, pontatlanság esetén jogosult annak kiegészítését,

kijavítását kezdeményezni. A dokumentációval az egészségügyi szolgáltató, az adatokkal a beteg rendelkezik.

A betegnek joga van az egészségügyi adatokba betekinteni, arról pedig a jogszabály által előírt módon és formában, költségére másolatot kérni. Költségtérítés mellett arra is lehetősége van a betegnek, hogy az egészségügyi adatairól összefoglaló vagy kivonatos írásos véleményt kérjen az őt ellátó egészségügyi intézménytől.

9. Az orvosi titoktartáshoz való jog

A beteg jogosult arra, hogy az egészségügyi ellátása kapcsán az ellátó személyzet tudomására jutott egészségügyi és személyes adatait megfelelő módon bizalmasan kezeljék, és azt csak kizárólag a törvényben meghatározott jogosultakkal ismertessék.

A betegnek joga van ahhoz is, hogy vizsgálata és gyógykezelése során csak a kezelésében, ellátásában részt vevő személyek legyenek jelen, illetőleg azok, akiknek jelenlétéhez a beteg hozzájárul.

A betegnek joga van megjelölni azt a személyt, akit fekvőbeteg-gyógyintézetben történő elhelyezéséről, egészségi állapotáról, annak változásáról, betegsége várható kimeneteléről tájékoztathatnak, értesíthetnek, illetve joga van ebből bármely személyt kizárni. A betegnek joga van ahhoz, hogy vizsgálata és kezelése során csak azok a személyek legyenek jelen, akiknek a részvétele az ellátásban szükséges.

A betegnek felvételekor joga van arra is, hogy általa megjelölt személyeket kizárjon az értesítési körből, ebben az esetben az erre rendszeresített formanyomtatványon kell erre vonatkozó igényét a betegnek megjelölnie.

10. A betegjogok érvényesítése, a beteg panaszainak kivizsgálási rendje.

Ha a beteget az egészségügyi ellátás igénybevétele során az ellátással összefüggésben jogsérelem érte és panaszt kíván tenni, több lehetőséggel is élhet.

Közvetlenül észrevételt, panaszt tehet a betegjogi képviselőnél, akinek neve, telefonszáma, levelezési címe, egyéb elérhetősége, az információs helyeken megtalálható kell, hogy legyen. A panasz bejelentését írásban is megteheti az egészségügyi szolgáltató orvos-igazgatójánál.

A betegnek tíz munkanapon belül a panaszbejelentés kivizsgálásáról és a tett intézkedéseikről írásbeli tájékoztatót kell kapnia az egészségügyi intézménytől.

11. Vallásgyakorlási jog

A betegnek joga van a gyógyító intézményben is vallását szabadon gyakorolni és az általa megfelelő egyházi személlyel kapcsolatot tartani.

Melyek a betegek kötelezettségei?

A betegek kötelesek tiszteletben tartani a betegellátással kapcsolatos jogszabályokat és az intézményi rendet. Kötelesek együttműködni az ellátásukban közreműködő egészségügyi dolgozókkal: tájékoztatást adni mindarról, ami szükséges a kórisme megállapításához, a kezelési terv elkészítéséhez és a beavatkozások elvégzéséhez.

Kötelesek a gyógykezelésekkel kapcsolatos rendelkezések betartására. A beteg és hozzátartozói jogaik gyakorlása során kötelesek tiszteletben tartani más betegek jogait, illetve nem sérthetik az egészségügyi dolgozók törvényben foglalt jogait.

***Antal Géza - Betegjogi képviselő
PTE TTK PhD***